

POSTANOWIENIE

Dnia 25 listopada 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Manowska

w sprawie z wniosku Dyrektora Zakładu Karnego we Wronkach
przy uczestnictwie M. K.
oraz Prokuratora Prokuratury Okręgowej w Poznaniu
o uznanie uczestnika postępowania M. K.
za osobę stwarzającą zagrożenie,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 25 listopada 2020 r.,
na skutek skargi kasacyjnej uczestnika postępowania M. K.
od postanowienia Sądu Apelacyjnego w Poznaniu
z dnia 13 września 2019 r., sygn. akt I ACa 771/19,

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) przyznaje na rzecz Adwokata Ł. K. od Skarbu Państwa (Sąd Okręgowy w P.) kwotę 180 (sto osiemdziesiąt) zł wraz z należnym podatkiem VAT tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej uczestnikowi postępowania z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Nakładając na

skarżących obowiązek wskazania i uzasadnienia oznaczonej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, czyli tak zwanego przedsądu, ustawodawca zagwarantował, że skarga kasacyjna, jako nadzwyczajny środek zaskarżenia prawomocnych orzeczeń, będzie realizować funkcje publicznoprawne. Ograniczenie przesłanek, wskazanych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. do czterech ma, w konsekwencji, zapewnić, że przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ustrojowo i procesowo będzie uzasadnione jedynie w tych przypadkach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne, a skarga nie stanie się instrumentem wykorzystywanym w każdej jednostkowej sprawie. Ostatecznie, nie w każdej sprawie, nawet takiej, w której prawomocne orzeczenie, zostało wydane w warunkach błędu w subsumpcji, czy też wyniku wadliwej wykładni prawa, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. W przeciwnym, bowiem, razie Sąd Najwyższy stałby się, wbrew obowiązującym przepisom, sądem trzeciej instancji, a nie jest, przecież, jego zadaniem dokonywanie korekty ewentualnych błędów w zakresie stosowania, czy też wykładni prawa, w każdej indywidualnej sprawie.

W niniejszej sprawie nie zachodzą przesłanki przyjęcia do rozpoznania skargi kasacyjnej uczestnika postępowania M. K. od postanowienia Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 13 września 2019 r. Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej M. K. wyszczególnił przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 2) oraz 4) k.p.c.

Odnosnie do przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 2) k.p.c., skarżący wskazał, że w niniejszej sprawie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości w zakresie zarzutów podniesionych w punkcie 1.1 oraz I.3 wniesionej przez niego skargi kasacyjnej, to znaczy art. 1 ust. 1 i art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób w zw. z art. 41 ust. 1, art. 47 i art. 49 Konstytucji RP w sytuacji, kiedy odbywanie przezeń kary pozbawienia wolności w systemie terapeutycznym miało charakter, w jego ocenie, wyłącznie pozorny, podczas gdy wykonywanie kary w takim w systemie wymagało realnego udzielenia pomocy skazanemu, a nie tylko „formalnego umieszczenia go w tym systemie po to tylko, aby zainicjować postępowanie unormowane w wyżej wskazanej ustawie z 2013 r.”, co w efekcie narusza chronione konstytucyjnie prawa uczestnika postępowania wskazane w art.

41 ust. 1, art. 47 i art. 49 Konstytucji; oraz art. 3 w zw. z art. 22 ust. 2 w zw. z art. 23 ust. 1 ustawy z 2013 r. w zw. z art. 51 ust. 2 Konstytucji w zw. z art. 45 ust. 1 Konstytucji w sytuacji, kiedy to wobec uczestnika postępowania jeszcze w toku rozpoznawania sprawy zastosowano środki nadzoru prewencyjnego przewidziane przez ustawę z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób, podczas gdy M. K. został uznany za taką osobę dopiero z chwilą uprawomocnienia się zaskarżonego postanowienia Sądu II instancji, co, w konsekwencji, naruszyło jego prawo do sądu i spowodowało nielegalne gromadzenie informacji na jego temat.

Skarżący powołał się także na przesłankę z 398⁹ §1 pkt.: 4) k.p.c. wskazując, iż w jego ocenie wywiedziona przez niego skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona w zakresie zarzutów podniesionych w punktach I.2, II.1, II.2, II.3 tej skargi, to jest wobec niewłaściwego zastosowania: art. 14 ust. 3 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób, w sytuacji stwierdzenia przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu, że istnieje wysokie prawdopodobieństwo popełnienia przez uczestnika postępowania czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat, co nie jest jednak przesłanką umieszczenia go w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym, lecz determinuje zastosowanie środków nadzoru prewencyjnego; art. 9 przywoływanej już wyżej ustawy z dnia 22 listopada 2013 r., w sytuacji, kiedy Dyrektor Zakładu Karnego we Wronkach nie przedłożył do wniosku inicjującego postępowanie o sygn. akt I Ns [...] informacji o wynikach dotychczas stosowanych programów terapeutycznych i postępach w resocjalizacji; art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r., poprzez zaniechanie wskazania w pisemnym uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia wyników prowadzonego dotychczas postępowania terapeutycznego, co nie poddaje, w rezultacie, tego rozstrzygnięcia jakiegokolwiek kontroli w tym zakresie oraz wobec niezastosowania art. 11 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez badanie zachowań uczestnika

postępowania, po opuszczeniu zakładu karnego, z punktu widzenia ich prawno-karnej oceny, co oddane jest pod jurysdykcję sądów karnych i zaniechania ustalenia, czy w ogóle w toku toczących się z udziałem M. K.a postępowań karnych przyznał się on do popełnienia zarzuconych mu czynów, w sytuacji uwzględnienia tych zdarzeń w sformułowanej przez Sąd prognozie kryminologicznej, podczas gdy Sąd Apelacyjny w Poznaniu w toku rozpoznania sprawy o sygn. akt: I ACa 771/19 nie był właściwy do ustalenia winy w rozumieniu prawa karnego.

Wniosek M. K. o przyjęcie jego skargi kasacyjnej do rozpoznania nie odniósł skutku. Wyprzedzając jednak rozważania odnośnie do oceny zasadności przywołanych przez skarżącego przesłanek przedsądu kasacyjnego, uregulowanych w przepisach art. 398⁹ § 1 pkt 2) oraz 4) k.p.c. należy podkreślić, że mająca zastosowanie w przedmiotowej sprawie ustawa z dnia 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób, stanowi próbę zrównoważenia kolidujących ze sobą wartości konstytucyjnych, to jest wolności osobistej osób uznanych za stwarzające zagrożenie dla społeczeństwa oraz życia i zdrowia oraz wolności ich potencjalnych ofiar. Jej wiodącym celem nie było jednak wyłączenie poddanie osób podlegających jej przepisom terapii umożliwiającej ewentualną readaptację społeczną, lecz również zapewnienie społeczeństwu poczucia bezpieczeństwa. Sprawy, natomiast, których dotyczy ta Ustawa cechuje wysokie nasilenie interesu publicznego.

W pierwszej kolejności odnosząc się do powołanej przez skarżącego przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 2) k.p.c., stwierdzić należy, że nie została ona dostatecznie wykazana. Skarżący wskazał, że w niniejszej sprawie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości w zakresie zarzutów podniesionych w punkcie 1.1 oraz I.3 wniesionej przez niego skargi kasacyjnej. Tymczasem, jak wynika z art. 9 i 10 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r., postępowanie w sprawach nią objętych toczy się w przedmiocie żądania uznania osoby objętej wnioskiem za stwarzającą zagrożenie w rozumieniu art. 1 Ustawy. Zgodnie z wnioskiem rozstrzygnięcie sądu w tym przedmiocie stanowi podstawę zastosowania wobec osoby stwarzającej zagrożenie jednego z przewidzianych w ustawie środków postpenalnych, jakimi są nadzór prewencyjny albo polegające

na pozbawieniu wolności umieszczenie w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dys socjalnym. Ustawa nie wymaga, aby wnioskodawca wskazywał we wniosku charakter środka, który powinien zastosować sąd w razie uznania osoby objętej wnioskiem za stwarzającą zagrożenie. Wybór między nieizolacyjnym lub izolacyjnym środkiem należy do sądu, który podejmuje decyzję kierując się całokształtem okoliczności sprawy (art. 14 ust. 1-3 Ustawy), a ewentualne wnioski w tym zakresie stanowią wyraz oceny stanu rzeczy przez uczestników postępowania, mając jedynie kierunkowy i niewiążący charakter. Nadzór prewencyjny stosuje się, jeżeli charakter lub nasilenie zaburzeń psychicznych stwierdzonych u osoby objętej wnioskiem wskazują, że zachodzi wysokie prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat (art. 14 ust. 2 Ustawy). Orzeczenie o umieszczeniu w Ośrodku jest uzasadnione wówczas, gdy jest to niezbędne ze względu na bardzo wysokie prawdopodobieństwo popełnienia takiego czynu (art. 14 ust. 3 Ustawy). W utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się, że jakkolwiek opinia biegłych sporządzona na podstawie art. 11 Ustawy stanowi bardzo istotny dowód w tym zakresie, to ocena stopnia prawdopodobieństwa popełnienia czynu zabronionego, a w związku z tym wybór między środkiem nieizolacyjnym, a izolacyjnym, należy do sądu, a nie do biegłych (por. postanowienie SN z dnia 23 marca 2017 r., V CSK 477/16, niepubl. oraz wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 listopada 2016 r., K 6/14; zob. też postanowienia SN: z dnia 19 stycznia 2017 r., II CSK 459/15, niepubl. i z dnia 11 stycznia 2017 r., IV CSK 792/15, niepubl.). Nadto w orzecznictwie tego Sądu przyjęto również, iż przewidziane w Ustawie poddanie osoby stwarzającej zagrożenie, wobec której zastosowano nadzór prewencyjny, odpowiedniej procedurze terapeutycznej, jest fakultatywne, co oznacza, że nie musi być zastosowane wówczas, kiedy występują konkretne okoliczności o charakterze stałym lub czasowym przemawiające przeciwko prowadzeniu terapii (por. np.: postanowienie SN z dnia 12 stycznia 2018 r., II CSK 542/17, niepubl.). Tak więc doniosłą przesłanką determinującą zastosowanie mechanizmów proceduralnych przewidzianych przez ustawę z dnia 22 listopada 2013 r., są konkretne okoliczności

zachodzące w danej sprawie. Ostateczna rozstrzygnięcie należy zaś do sądu, który podejmuje decyzję kierując się całokształtem okoliczności sprawy.

Nie zyskał również aprobaty zarzut skarżącego, zgłoszony w ramach przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 2) k.p.c., a odnoszący się do punktu I.3 wniesionej przez niego skargi kasacyjnej. Zarzut ten nie dotyczył, bowiem, rozstrzygnięcia zawartego w postanowieniu Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 13 września 2019 r., a jedynie udzielonego zabezpieczenia, o którym prawomocnie orzeczono postanowieniem tego Sądu z dnia 17 maja 2019 r., w rezultacie rozpoznania zażalenia M. K. na postanowienie Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 24 kwietnia 2019 r. Wobec takiej okoliczności procesowej Sąd Najwyższy stwierdza, że zważywszy na aktualne ustawodawstwo w tej materii, postanowienia wydane w toku postępowania zabezpieczającego nie podlegają weryfikacji tego Sądu. Postępowanie zabezpieczające ma charakter pomocniczy, akcesoryjny, w stosunku do postępowania rozpoznawczego (ma na celu zabezpieczenie wykonalności orzeczenia merytorycznego, jakie ma zostać wydane) oraz do postępowania egzekucyjnego. W toku postępowania zabezpieczającego, które biegnie jednocześnie z postępowaniem rozpoznawczym, a także ewentualnie podczas jego zawieszenia, albo też może je poprzedzać, stronie przysługuje środek zaskarżenia, to jest zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie zabezpieczenia (art. 741 k.p.c.). W rozumieniu tego przepisu zażalenie przysługuje zarówno na postanowienie uwzględniające wniosek o wydanie postanowienia o zabezpieczeniu, jak i na postanowienie oddalające taki wniosek, jak również na postanowienie kończące postępowanie zabezpieczające. Na postanowienie w sprawie udzielenia zabezpieczenia wydane w toku instancji, przez sąd odwoławczy zażalenie nie przysługuje, a na postanowienie sądu drugiej instancji wydane w sprawie udzielenia zabezpieczenia, stronie nie przysługuje nadzwyczajny środek zaskarżenia, w postaci skargi kasacyjnej do Sądu Najwyższego (por. postanowienie SN z dnia 8 kwietnia 1997 r., I CZ 22/97, OSNC 1997, nr 10, poz. 147). Uzasadnione jest to tym, że rozstrzygnięcie to należy do tej kategorii orzeczeń, które zamykają tylko jakiś fragment sprawy lub jej boczny nurt, rozstrzygają kwestię wypadkową lub też finalizują postępowanie pomocnicze albo czynności przygotowawcze. W efekcie postanowienie w przedmiocie

zabezpieczenia powództwa, uwzględniające wniosek (zarządzenia tymczasowe) lub o treści negatywnej, jako te, które nie kończą postępowania w sprawie w rozumieniu art. 392 § 1 k.p.c., nie podlegają zaskarżeniu w drodze wyżej wskazanego środka zaskarżenia. Mając te wywody na względzie stwierdzić finalnie należy przesłanka z art. 398⁹ § 1 pkt 2) k.p.c. nie została przez skarżącego dostatecznie wykazana.

W dalszej kolejności skarżący, powołał się na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 4) k.p.c. i tytułem jej wykazania wskazał, iż w jego ocenie Sąd II instancji w sposób niewątpliwy naruszył, w szczególności, art. 14 ust. 3 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r., w sytuacji stwierdzenia przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu, że istnieje wysokie prawdopodobieństwo popełnienia przez uczestnika postępowania czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat, co nie jest jednak przesłanką umieszczenia go w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dys socjalnym, lecz determinuje zastosowanie środków nadzoru prewencyjnego. Odnośnie do tego zarzutu Sąd Najwyższy zauważa, że „bardzo wysokie prawdopodobieństwo popełnienia czynu zabronionego, czyli sytuacja takiego rodzaju prawdopodobieństwa, że graniczy ono z pewnością, nie jest jedynym i wyłącznym kryterium umieszczenia osoby stwarzającej zagrożenie w Ośrodku, o którym mowa wyżej. Ustawodawca wskazał bowiem, że umieszczenie w Ośrodku ma być "niezbędne". Kryterium niezbędności nakłada na sąd obowiązek przeprowadzenia testu proporcjonalności, ponieważ na podstawie Konstytucji przesłanka niezbędności, jako element takiego testu, ma zastosowanie do wszelkich ograniczeń w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw. Jakkolwiek zasada proporcjonalności w najszerszym zakresie odnosi się do działalności prawotwórczej państwa, to jest oczywiste, że oprócz sfery legislacji proporcjonalność obejmuje także sferę stosowania prawa, w szczególności, przez sądy. Jak wskazano, w orzecznictwie Sądu Najwyższego tzw.: test proporcjonalności zakłada potrzebę uwzględnienia trzech czynników: przydatności zastosowanego środka, czyli oceny, czy jest on w stanie doprowadzić do realizacji zakładanego celu, jego konieczności, czyli oceny, czy ten sam cel mógłby być zrealizowany w inny, mniej inwazyjny sposób, oraz proporcjonalności

sensu stricto, a więc oceny, czy zachowana jest proporcja między pozytywnym efektem zastosowanego środka a ciężarem dla dotkniętej nim jednostki (por. postanowienie SN z dnia 19 grudnia 2019 r., II CSK 378/19, OSNC-ZD 2020, Nr 3, poz. 56). Przesłanka niezbędności, o której mowa w art. 14 ust. 3 Ustawy wskazuje, że orzeczenie o umieszczeniu w Ośrodku musi być konieczne, w konkretnych okolicznościach. Sąd, ustalając wymagane konkretne okoliczności, musi uwzględnić, zgodnie z art. 14 ust. 1 Ustawy, ich całokształt. W dalszej kolejności stwierdzić należy, że jak wyjaśniono już w obszernym orzecznictwie Sądu Najwyższego powołanie się przez skarżącego na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej zobowiązuje do przedstawienia wyводу prawnego zmierzającego do wykazania kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej już przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, co, w efekcie, daje podstawy do przyjęcia skargi, jako oczywiście uzasadnionej (por. postanowienia SN: z dnia 11 grudnia 2009 r., II PK 223/0; z dnia 3 lutego 2010 r., II PK 304/09; z dnia 7 maja 2010 r., V CSK 459/09, nie publ.). Nadto, zaprezentowany w skardze kasacyjnej wywód prawny, na okoliczność wykazania przesłanki oczywistej zasadności, nie może sprowadzać się do polemiki z ustaleniami stanu faktycznego poczynionymi przed sądem II instancji. Niedopuszczalne jest zatem formułowanie argumentów na rzecz oczywistości skargi kasacyjnej przez wyrażenie dezaprobaty dla ocen mających charakter ustaleń w konkretnym stanie faktycznym. Taka sytuacja miała jednak miejsce zważywszy na treść okoliczności przywołanych przez skarżącego tytułem dowiedzenia przesłanki oczywistej zasadności jego skargi. W konsekwencji rozważań w przedmiocie oceny wykazania przez uczestnika postępowania przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 4) k.p.c. brak jest podstaw do stwierdzenia, że w niniejszej sprawie przesłanka ta została przez M. K. w sposób właściwy wykazana, a Sąd Najwyższy nie dopatrył się również okoliczności, które determinowałyby nieważność postępowania, którą to przesłankę Sąd ten bierze pod uwagę z urzędu.

Z tych względów należało odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

